

نسخ از منظر روض الجنان

علی رضوی

بحث نسخ یکی از دانش های مهم قرآنی است. رخداد نسخ در آیات قرآن بسیاری از تفسیرگران، اصول نویسان، فقه نگاران و ... را به بحث و بررسی این پدیده واداشته و شماری را ناگزیر از نگارش کتابهایی مستقل در موضوع نسخ گردانیده است .

مباحث زیر مجموعه نسخ، چون تعریف نسخ، شرایط نسخ، اقسام نسخ، آیات ناسخ و منسوخ و... معرکه آراء اصول شناسان و قرآن پژوهان قرار گرفته است تا آن جا که ناسازگاری قرآن پژوهان در این دانش بیش از دیگر علوم قرآنی به نظر می رسد .

در تعریف نسخ دست کم سه نحله متفاوت در خور رد گیری است، در شرایط نسخ از جهت کمیت و کیفیت ناسازگاری کاملاً مشهود است و در تعداد آیات ناسخ و منسوخ دهها دیدگاه وجود دارد به گونه ای که ابن بارزی در کتاب "ناسخ القرآن و منسوخه" و ابن جوزی در کتاب "المصنفی باکف اهل الرسوخ من علم الناسخ و المنسوخ" از قرآن پژوهان معاصر ابوالفتوح رازی، دهها آیه به عنوان ناسخ و دهها آیه به عنوان منسوخ معرفی کرده اند .

در این ناسازگاریها نقش عالمان شیعه بسیار کم رنگ و یا بی رنگ است به گونه ای که خواننده آثار قرآنی، عالمان شیعه را صاحب نظر نمی بیند و سهمی برای ایشان در شکل گیری و غنی سازی بحث نسخ معتقد نیست .
بنابر این در این نوشتار گزارش دیدگاهها و نظریات ابوالفتوح تفسیرگر برجسته شیعه در قرن ششم هجری بسیار شایسته است، چه این که :

1. از رهگذر این گزارش، قرآن پژوهان و تفسیرنویسان شیعه، صاحب نظر دیده می شوند و توانایی ایشان در نظریه پردازی و نقد دیدگاه مخالفان آشکار می گردد .
2. امکان بهره وری از نظریات ابوالفتوح در کنار دیدگاههای دیگر قرآن پژوهان فراهم می شود و دامنه بحث نسخ و کیفیت عرضه مباحث زیر مجموعه نسخ در قرن ششم روشن می گردد .
3. مقایسه نظریات قرآنی تفسیر گران شیعه و اهل سنت امکان پذیر می گردد .

گزیده گویی بحث نسخ در روض الجنان

ابوالفتوح در جای جای روض الجنان نسخ را به بحث و بررسی نشسته است او در این بحث و بررسی گرفتار افراط و تفریط نمی گردد و در عرضه مطالب، گزیده گویی اختیار می کند. در نگاه رازی پدیده نسخ در دانش اصول فقه باید دنبال شود و طرح آن در تفسیر روض الجنان از باب ضرورت است :

« و استقصای کلام در نسخ و احکام او و بسط مسایل او از جمله اصول الفقه بود، و نه از شرط این کتاب است»^۱
بنابراین دانش نسخ در تفسیر روض الجنان حجیم نیست و نباید انتظار داشت نویسنده این تفسیر تمام باورها و نظریات خویش را در مباحث زیر مجموعه نسخ به شرح نشیند .

معنا شناسی نسخ

نسخ در متون لغت، معانی گوناگونی به خود گرفته است. نقل، ابطال و ازاله شماری از معانی واژه نسخ هستند. نویسنده روض الجنان در این باره می‌گوید :

« نسخ در کلام عرب تغییر و تبدیل را باشد، و " مسخ " هم چنین، مسخه الله قردا و غیره . و نسخ نیز تحویل باشد یقال: نسخت الكتاب نسخا و نسخه» ۲

صحابه و تابعین با الهام از معانی لغوی نسخ، فهم های متفاوتی از نسخ برای خویش ساخته‌اند. گروهی نسخ را هر گونه تغییری در احکام دانسته و عده ای نسخ را برداشت یک حکم شرعی شناخته اند .

جصاص (۳۷۰ ه . ق) از قرآن پژوهان برجسته جهان اهل سنت نسخ را پایان زمان حکم معرفی می کند و عده‌ای، نسخ را " انتهاء مدّة التعبد " ، " بیان انتهاء الحكم الشرعی " و ... معرفی می‌کنند .

در عصر ابوالفتوح نیز تعاریف گوناگونی از نسخ عرضه شده است. شهاب الدین قرافی از معاصرین رازی ، نسخ را " بیان انتهاء مدی الحكم " می خواند و قاضی بیضاوی (۶۸۵ ه . ق) " بیان انتهاء حکم شرعی " می نامد .

نویسنده روض الجنان این تعاریف را برنمی تابد و نسخ را ازاله مثل حکم می‌نامد: "ازالت مثل حکم ثابت باشد به دلیل شرعی در مستقبل بر وجهی که اگر آن دلیل نبودی ثابت بودی به نص اول با تراخیش از او" ۳

ابوالفتوح با این تعریف از نسخ خود را رودرروی دو نحله شناخته شده و معروف قرار می دهد: نحله ای که نسخ را " بیان پایان حکم شرعی " می خواند و نحله ای که نسخ را " خطابی برای رفع حکم... " می نامد .

بر اساس این تعریف، ناسخ و منسوخ تعریف دیگری در روض الجنان می یابد :

ناسخ «هر دلیلی باشد شرعی که دلیل کند بر زوال مثل حکم ثابت به نص اول در مستقبل روزگار بر وجهی که اگر نه آن بودی ثابت بدی به نص اول با تراخیش از او» ۴ و منسوخ «آن بود که حکمش بگردانند ، یا تلاوتش به تلاوت یا به دلیل ناسخ» ۵.

تفاوت نسخ و بداء

به باور ابوالفتوح رخداد نسخ در آیات قرآن در خور پذیرش است اما وقوع بداء در آیات امکان پذیر نیست. رازی در تفاوت نسخ و بداء نخست هر یک را تعریف می کند و آن گاه با توجه به شرایط بداء حکم به ناروا بودن نسبت بداء به خداوند می‌دهد :

« فرق از میان بداء و نسخ و تخصیص : نسخ این است که بیان کردیم و بداء در لغت ظهور باشد، یقال: بداله اذا ظهر له ، و بادی الرای سبی همز- آن رای باشد که پدید آید و آن عمل باشد یا ظن که پیدا شود بر کاری .

و بداء را چهار شرط است: یکی آنکه فعل یکی باشد اعنی مامور به و منهی عنه، چنان که یک چیز بفرماید و هم از آن نهی کند، و مکلف ، و وجه ، و وقت یک باشد هر چه جامع بود این چهار شرط را بداء بود ... و این بر خدای تعالی روا نیست برای آن که این ، آن کس کند که عالم نباشد به عواقب امور و عالم بود به علم محدث. چون کاری بفرماید که گمان چنان

برد که آن مصلحت است ، آنگه پیدا شود او را به علمی که پدید آید او را که آن مصلحت نبود پشیماناش شود نهی کند از آن»^۶

همو در موردی دیگر نسخ شی پیش از وقت عمل به آن را بداء می خواند و نسخ شی پیش از عمل را نسخ مصطلح می نامد.^۷

رخداد نسخ

در نگاه پدید آورنده روض الجنان چنان که نسخ در امور تکوینی رخ می دهد و آفتاب سایه را نسخ می کند.^۸ در ادیان، شرایع و کتب آسمانی نیز رخداد نسخ مسلم است و آیه شریفه " و ما ننسخ من آیه... " از نادرستی نظریه مخالفان نسخ حکایت دارد.^۹

بنابر این نظریه هایی که نسخ در میان ادیان را منکرند و در شریعت و کتب آسمانی رخداد نسخ را باور ندارند در خور پذیرش نیستند و ابوالفتوح درستی آنها را باور ندارد .

وقوع نسخ در قرآن

شماری چون ابومسلم اصفهانی، ابن جنید، حجازی سقا، عبدالمتعال جبری، هبةالدین شهرستانی و ... رخداد نسخ در آیات قرآن را باور ندارند و گروهی بی شمار وقوع نسخ در آیات را مسلم می دانند .
در این میان ابوالفتوح، در شمار تفسیر گرانی است که رخداد نسخ در قرآن را می پذیرد :
« در قرآن لفظ نسخ و آیات ناسخه و منسوخه هست»^{۱۰} و در جای جای روض الجنان از برخی آیات به عنوان ناسخ و از شماری دیگر به عنوان منسوخ نام می برد .

شرایط نسخ

از مهمترین مباحث زیر مجموعه نسخ ، بحث شرایط نسخ است با کاهش شرایط نسخ، تعداد آیات ناسخ و منسوخ فزونی می گیرد و با افزایش شرایط، آیات ناسخ و منسوخ کاهش می یابد .
قرآن پژوهان در شرایط نسخ با یگدیگر اختلاف دارند تعدادی شرایط بسیار برای نسخ می آورند و شماری دیگر به حداقل شرایط قناعت می کنند .
در میان این تفسیر گران ابوالفتوح رازی راه میانه را برگزیده است و از افراط و تفریط دوری می کند او در جای جای روض الجنان شرایط نسخ را به بحث و بررسی گرفته است و از شرایط زیر به عنوان شرایط نسخ یاد می کند :

1 . شریعت حکم

رابطه نسخ میان دو حکم عقلی یا یک حکم عقلی و شرعی برقرار نمی شود و از میان رفتن حکم ثابت پیشین به دلیل عقلی پسین نسخ نامیده نمی شود:" اگر دلیل عقلی پیدا شود بر زوال مثل حکم ثابت به نص در مستقبل آن را نسخ

نخوانند. نبینی که مکلف چون عاجز شود یا عقلش زایل شود، عبادات از او ساقط گردد به دلیل عقل، و آن را ناسخ نخوانند ."

چنان که از میان رفتن حکم پیشین به دلیل عقلی پسین نسخ نامیده نمی شود از میان رفتن حکم عقلی پیشین نیز به دلیل شرعی پسین نام نسخ را به خود نمی گیرد :

« حکم باید ثابت بود به نص شرعی، که آنچه به دلیل عقل ثابت شود، چون شرع آن را زایل کند، آن را نسخ نخوانند و نگویند حکم عقل را منسوخ بکرد" نبینی که "نماز" و "طواف" و "سعی" و مانند این در عقل نیکو نیست ، چون شرع آمد و تعبد کرد ما را به این دلیل شرعی حکم عقل را منسوخ کرد» ۱۱.

به باور ابوالفتوح رابطه نسخ زمانی میان دو حکم شرعی برقرار می شود که دلیل ناسخ، آیه ای از آیات قرآن و یا سنت قطعی باشد. مقصود نویسنده روض الجنان از سنت قطعی اخبار متواتر و اجماع است چه این که اخبار متواتر و اجماع حکم قرآن را دارند و می توانند مانند آیات، ناسخ قرار گیرند. ۱۲.

2. دستوری بودن

شرط دیگر رخداد نسخ میان دو حکم، دستوری بودن دو حکم است به گونه ای که اگر یک دلیل دستوری باشد و دیگری خبری یا هر دو دلیل خبری باشند میان آنها رابطه نسخ برقرار نمی شود و یک دلیل ناسخ دلیل دیگر قرار نمی گیرد :

« نسخ در امر و نهی شود یا در خبری که متضمن بود معنی امر و نهی را ، فاما در خبر محض و دیگر اقسام کلام نباشد» ۱۳

« نسخ در امر و نهی شود و در خبری که تغییر بروی روا بود یا متضمن بود معنی امر و نهی را» ۱۴.

3. تراخی ناسخ از منسوخ

از دیگر شرایط نسخ، تراخی دلیل ناسخ از منسوخ است. زمانی یک آیه ناسخ و دیگری منسوخ خوانده می شود که فرود آیه ناسخ پس از زمان نزول آیه منسوخ باشد :

« آن چه مقارن بود از ادله ، ناسخ نبود، و بود که منحص بود، نبینی که اگر گوید: " اقتلوا المشرکین الا الیهود" این، تخصیص عموم باشد نسخ نباشد» ۱۵.

4. زمان نسخ

نسخ حکم پیش از انجام آن جایز و پیش از وقت انجامش روا نیست: " اما نسخ الشی قبل فعله روا باشد، و لکن قبل وقت فعله روا نباشد ."

به باور ابوالفتوح استناد مخالفان به قصه ذبح اسماعیل(ع) و حکم به جواز نسخ پیش از رسیدن زمان انجام فعل نادرست است چه این که :

الف. در مورد ذبح اسماعیل، مقدمات ذبح از ابراهیم (ع) خواسته شد نه خود ذبح تا مخالف نسخ پیش از زمان انجام فعل را نتیجه گیرد .

ب. نسخ شی پیش از زمان انجام آن بقاء نامیده می شود نه نسخ .

اگر امر به ذبح مراد باشد نسخ ذبح، نسخ پیش از زمان انجام ذبح نیست بلکه نسخ پیش از انجام فعل است. ۱۶.

5. ناسازگاری دو حکم

ناسازگاری دو حکم و امکان ناپذیری جمع میان آنها شرط دیگر ابوالفتوح برای نسخ است. بر این اساس نویسنده روض الجنان شماری از نمونه های رخداده نسخ را به نقد می گیرد و امکان جمع میان آنها را نشانه نادرستی رخداده نسخ می خواند. برای نمونه در ارزیابی نظریه ای که آیه ارث را ناسخ آیه وصیت معرفی می کند، از این شرط بهره می گیرد .

گونه های نسخ در قرآن

شماری از قرآن پژوهان، تفسیر گران و اصول نویسان سه گونه نسخ برای آیات قرآن به شرح آورده اند. ابوالفتوح مانند این گروه گونه های زیر را به عنوان گونه های نسخ در قرآن مطرح می کند :

1. نسخ در حکم، نه در تلاوت

نسخ عده یک ساله «و الذین یتوفون منکم و یذرون ازواجاً وصیةً لآزواجهم متاعاً الی الحول غیر اخراج» به عده چهار ماه و ده روز «و الذین یتوفون منکم و یذرون ازواجاً یتربصن بانفسهن اربعه اشهر و عشر» بقره ۲۳۴، و نسخ آیه نجوی از نمونه های روشن این شکل نسخ در قرآن است .

2. نسخ در تلاوت، نه در حکم

به باور ابوالفتوح نسخ آیه "الشیخ و الشیخه اذا زنیاً فارجموهما البتة فانهما قضیا الشهوة جزاء بما کسبا نکالا من الله و الله عزیز حکیم" نمونه روشن این گونه نسخ است .

3. نسخ در تلاوت و حکم

آیه " ان عشر رضعات یحرمن " از آیاتی است که تلاوت و حکم آن نسخ گردیده است و پنج یا پانزده رضعه جایگزین آن شده است. ۱۷

قرآن پژوهان در رودرویی با این گونه ها به سه گروه تقسیم می شوند :

گروه نخست به گزارش این اقسام بسنده می کنند .

گروه دوم گونه های سه گانه را گزارش می کنند و با بهره گیری از برخی روایات در پی اثبات درستی این اقسام هستند .

گروه سوم افرادی هستند که گزارش و نقد و بررسی دارند، برخی گونه ها را برنمی تابند و آنها را با نظریه تحریف

ناپذیری قرآن ناسازگار می دانند و بعضی دیگر را برنمی تابند .

نویسنده روض الجنان در میان این قرآن پژوهان گاه گزارش گر جلوه می دهد، گاه مخالف نسخ تلاوت و نسخ حکم و تلاوت و گاه موافق تمامی اقسام .

برای نمونه در مقدمه روض الجنان تنها گزارش گر این گونه هاست و هیچ گونه اظهار نظری در رد یا قبول آنها ندارد. همو در موردی دیگر مستندات نسخ در تلاوت و حکم و نسخ در تلاوت نه حکم را از اخبار احاد می خواند و اخبار احاد را نامفید برای قطع معرفی می کند و خود را مخالف با این دو قسم از نسخ نشان می دهد و در برخی موارد در مقام مقایسه به گونه ای سخن می گوید که موافق با تمام گونه های نسخ دیده می شود برای نمونه

1. در تفسیر آیه " و اذا بدلنا آیه مکان آیه " می نویسد :

« چون ما بدل کنیم آیتی به آیتی ، یعنی آیتی منسوخ کنیم به آیتی دیگر، اما قرائه او حکما، اما از روی قرائت یا از روی حکم یا هر دو وجه» ۱۸

این سخن ابوالفتوح نشان می دهد دلیل رخداد این سه قسم نسخ در قرآن تنها روایات نیست بلکه آیات نیز از رخداد این سه قسم نسخ حکایت دارد بنابر این وقتی نویسنده روض الجنان مستندات روایی دو نوع از سه گونه را از اخبار احاد معرفی می کند و خبر واحد را مفید علم نمی بیند ، خود را مخالف با دو نوع نسخ نشان نمی دهد چه این که اگر روایات نامفید است آیه بر رخداد سه قسم دلالت می کند .

2. آیه " و ما جعلنا القبلة التي كنت عليها... " را ناسخ می داند و در پاسخ به این پرسش که کدام آیه منسوخ است می نویسد :

« دگر آن که بیان کردیم پیش از این که : اگر در تلاوت نباشد و در حکم شرع باشد شاید که منسوخ شود یا به تلاوت یا به حکم» ۱۹.

آیات ناسخ و منسوخ

رازی در جای جای روض الجنان، آیات ناسخ و منسوخ را به بحث و ارزیابی نشسته است. نوشته های او در باره آیات ناسخ و منسوخ به به چند گروه تقسیم می شود :

1. در مواردی تنها گزارش گر یک نظریه است. برای نمونه ذیل آیه شریفه " و ان عاقبتهم فعاقبوا.. " نحل ۱۲۶ نظریه عبدالله عباس و ضحاک را در مورد نسخ جمله " و لین صبرتم لهو خیر للصابرین " گزارش می دهد. ۲۰

2. در مواردی گزارش گر نظریه مخالفان و موافقان نسخ است. برای نمونه :

الف. ذیل آیه " و لاتقاتلوهم عند المسجد الحرام " دو نظریه می آورد: یک نظریه حکایت از نسخ این آیه شریفه به آیه " و قاتلوهم حتی لاتکون فتنه و اقلوا المشرکین " دارد و نظریه دیگر ادعای نسخ را نمی پذیرد .

ب. دو نظریه در مورد نسخ و عدم نسخ آیه " و علی الذین یطیقونه " به آیه " فمن شهد منکم الشهر فلیصمه " می آورد .

نویسنده در این دو مورد و موارد دیگر هیچ گونه اظهار نظری در باره این نظریات نمی آورد. ۲۱

3. در مواردی دیگر، نظریات موافق یا مخالف را گزارش می کند و دیدگاه خود را عرضه می کند و در باره نظریه مخالف اظهار نظر نمی کند و از انتخاب خود نیز دفاع نمی کند. برای نمونه :

الف. نظریه نسخ " یا ایها الذین آمنوا اتقوا الله حق تقاته " به آیه " فاتقوا الله ما استطعتم " را غیر معتمد می خواند: «و این قول معتمد نیست» ۲۲

ب. دیدگاه ابن عباس در مورد نسخ آیه " و قد نزل علیکم فی الکتاب أن اذا سمعتم آیات الله یکفر بها... " نساء/ ۱۴۰ به آیه " و ما علی الذین یتقون من حسابهم من شیء " ۲۳ انعام/ ۶۹ .

4. در مواردی نظریات ناسازگار را گزارش می کند و از میان آنها یکی را برمی گزیند و نظریه مخالف را با معیارها و موازین زیر به نقد و بررسی می گیرد:

1. سازگاری دو حکم

رخداد نسخ زمانی است که دو حکم با یگدیگر ناسازگار باشند و امکان جمع آن دو وجود نداشته باشد. بر این اساس ابوالفتح از سازگاری دو حکم در نقد نظریات نسخ سود می برد. برای نمونه

الف. در نقد نظریه ای که آیه ارث را ناسخ آیه وصیت می خواند از سازگاری دو حکم در بررسی آن نظریه بهره می برد:

« ما بیان کردیم که آیت ارث محکم است و منسوخ نیست و جمع از میان این آیت و آیت مواریث ممکن است و عمل کردن به هر دو . و اگر منسوخ بودی جمع از میان ایشان درست نبودی» ۲۴

ب. آیه " و قاتلوا المشرکین کافه کما یقاتلونکم... " ناسخ آیه " و قاتلوا فی سبیل الله الذین یقاتلونکم " نیست چه این که عمل به هر دو حکم امکان پذیر است:

« آیه ای که می گوید: کارزار کنی با آنان که با شما کارزار کنند ، منع نکند از وجوب قتال آنان که با ما قتال نکنند، برای این که دلیل الخطاب باشد و آن معتمد نیست» ۲۵

ج. آیه ارث ناسخ آیه " و یسئلونک ما ذا ینفقون " بقره/ ۲۱۵ نیست زیرا:

« وجوب نفقه بر آنان که ذکر کرد از مادر و پدر و دیگران ، منع نکنند از آن که چون مرده باشند ترکه ایشان را مستحقانی باشند از روی شرع به حسب مصلحتی که خدای دیده باشد ، پس این منع نیست از آن ، و آن منع نیست از این و جمع میانشان ممکن است» ۲۶

2. اخباری بودن حکم

معیار دیگر نویسنده روض الجنان در نقد نظریات مخالف، اخباری بودن یکی از دو دلیل است. برای نمونه:

الف. در نقد نظریه ای که جمله " و قالوا سمعنا و اطعنا " بقره/ ۲۸۵ را ناسخ " کتب علیکم القتال و هو کره لکم " معرفی می کند ، می نویسد:

« و این درست نیست برای آن که نسخ در اخبار نشود در اوامر و نواهی شود» ۲۷

ب. نظریه ای که نسخ آیه " و ان تبدوا ما فی انفسکم او تخفوه یحاسبکم به الله " را به آیه " لایکلف الله نفساً الا وسعها " مدعی است نادرست است چه این که در اخبار نسخ رخ نمی دهد:

« نسخ در اخبار نشود مگر خبری که متضمن امر و نهی باشد ، اما چون خبر محض باشد، نسخ را در او مجال نبود» ۲۸

ج. نظریه حسن بصری در مورد نسخ آیه " و ما كان الله ليعذبهم و انت فيهم ... انفال/۳۳ به آیه " و ما لهم ألا يعذبهم الله و هم يصدون" انفال/۳۴ در خور پذیرش نیست زیرا :
» نسخ در اوامر و احکام شود دون اخبار" و این آیات خبر است نه امر یا حکم.» ۲۹

3. ناسازگاری با اجماع

در نگاه ابوالفتوح هر گاه نظریه رخداد نسخ با اجماع ناسازگار باشد، آن نظریه در خور پذیرش نیست برای نمونه :
الف. نسخ آیه " الا من تاب و آمن و عمل صالحا" فرقان/۷۰ به آیه " و من يقتل مؤمنا متعمدا فجزاؤه جهنم خالدا فيها" نساء/۹۳ به جهت ناسازگاری با اجماع پذیرفتنی نیست :
» چه این قول خلاف اجماع است.» ۳۰
ب. نظریه نسخ آیه " يا ايها الذين آمنوا اذا لقيتم الذين كفروا زحفا" انفال/۱۵ به "الان خفف الله عنكم و علم ان فيكم ضعفا" ناسازگار با اجماع است و قابل پذیرش نیست .

4. تراخی ناسخ از منسوخ

معیار دیگر رازی در نقد نظریات مخالفان لزوم تراخی دلیل ناسخ از دلیل منسوخ است. برای نمونه : :
الف. آیه "فاقتلوا المشركين .." توبه/۵ ناسخ آیه " و ان جنحوا للسلم فاجنح لها" انفال/۶۱ قرار نمی گیرد چه این که آیه "فاقتلوا ... " از نظر زمانی پیش از آیه " و ان جنحوا .." فرود آمده است. ۳۱
ب. آیه " و اقترب الوعد الحق... انبياء/۹۵ ناسخ آیه " و ان ادري اقريب ام بعيد ما توعدون " انبياء/۱۰۹ نیست زیرا زمان نزول آیه ناسخ و تاخر آن از آیه دوم روشن نیست :
» تاریخ منسوخ باید تا مقدم بود بر تاریخ ناسخ و این جا تاریخ معلوم نیست.» ۳۲

- 1 - رازی، ابوالفتوح روزض الجنان و روح الجنان، ۱/۷ .
- 2 - همان .
- 3 - همان، ۲/۱۰ .
- 4 - همان، ۱/۵ .
- 5 - همان، ۱/۷ .
- 6 - همان، ۱/۱۰۱ .
- 7 - همان، ۱۶/۲۲۰ .
- 8 - همان، ۱۸/۳۰۸ .

- 9 - همان، ۲/۹۸ و ۴۱۸/۱۲ □ ۳۱۱/۸ □ ۴ □ ۱۱۶/۲۱۴ و ۹ □ .
- 10 - همان، ۱/۷ .
- 11 - همان، ۱/۶ .
- 12 - همان، ۶/۸۳ .
- 13 - همان، ۲/۱۰۰ .
- 14 - همان، ۱۲/۶ .
- 15 - همان، ۱/۶ .
- 16 - همان، ۱۶/۲۲۰-۲۲۱ .
- 17 - همان، ۷- ۱/۶ و ۵/۱۵۱ .
- ۱۸ - همان، ۱۲/۹۷ .
- 19 - همان، ۲/۲۰۷ .
- 20 - همان، ۱۶/۳۰۹ و ۱۲/۱۲۱ .
- 21 - همان، ۱۷ و ۱۸-۳ .
- 22 - همان، ۴/۴۵۸ .
- 23 - همان، ۱۵۶-۱۵۵/۶ و ۱۴/۸۴ و ۱۸۰ .
- 24 - همان، ۲/۳۴۴ .
- 25 - همان، ۳/۶۹ .
- 26 - همان، ۲۳/۱۹ .
- 27 - همان، ۳/۱۹۲ .
- 28 - همان، ۴/۱۴۶ .
- 29 - همان، ۹/۱۰۷ .
- 30 - همان، ۱۴/۲۸۶ .
- 31 - همان، ۹/۸۴ .
- 32 - همان، ۹/۱۴۴ .